

РЕЦЕНЗИЯ

написана от проф. д-р Емил Панушев – член на научно жури,
за придобиване на образователна и научна степен „доктор“
в СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Рецензент: проф. д-р Емил Панушев

Автор на дисертационния труд: Диана Лъчезарова Ефтимова

Тема на дисертационния труд: ИКОНОМИЧЕСКО ОТРАЖЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ЕНЕРГИЙНА ПОЛИТИКА ВЪРХУ ЕНЕРГИЙНАТА СИГУРНОСТ НА БЪЛГАРИЯ

I. Общо представяне на дисертационния труд:

1. Дисертационният труд е посветен на анализа на енергийната политика на Европейския съюз (ЕС) и нейното влияние върху енергийната сигурност на България и правната регламентация на нейното прилагане. Важен аспект на изследването е разработването и прилагането на методи за оценка на икономическото въздействие в определени сегменти на отрасъла. Формулирани са изводи за възможности за подобряване на енергийната сигурност на страната.

2. Дисертационният труд е с обем от 226 страници, от които 210 страници основен текст и 16 страници приложения.

3. Дисертацията е организирана в следната структура – въведение (увод), три глави, заключение, списък на използваната и цитирана литература (библиография) и приложения. Структурата е балансирана и отразява поставените цели и задачи.

4. За написването на дисертационния труд докторантката е посочила като използвана литература 137 източника. От тях 53 на български език и включват 5 фирмени отчета, нормативни документи и цитати от информационни електронни издания, два от източниците се повтарят (94 и 95). Включените 79 източника на английски език са статии от списания, някои от които са доста отдалечени във времето и познати на научната колегия. Част от посочените публикации са нормативни документи и статистически източници – би било добре да се отделят в отделен раздел. Използваните източници показват, че авторът познава слабо изследванията в страната по разглежданите в дисертационния труд въпроси и би могло да проучи и други изследвания в България по разглежданите проблеми.

5. Към дисертационния труд са разработени 7 приложения, които допълват информационно представения анализ.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд.

1. Актуалността на разработвания в дисертацията проблем се определя от ролята и мястото на енергийното снабдяване за икономическата сигурност на страната. Поради това като обект на изследването е посочена енергийната сигурност на България по отношение на фосилните горива в контекста на европейската енергийна политика. Предмет на изследването е икономическото въздействие на енергийна политика на ЕС върху енергийната сигурност на България. Целта на дисертационния труд е да се разработи технология за анализ и оценка на икономическото отражение на европейската енергийна политика върху енергийната сигурност на България. За

осъществяване на така поставената цел са разгледани същността и спецификите на понятието енергийната сигурност, както и създаването на технология за анализ и оценка на икономическото въздействие на енергийна политика на интеграционен блок върху енергийния сектор на държава-членка. Авторката е апробирала създадената технология и е формулирала изводи за икономическото отражение на енергийната политика на ЕС върху енергийната сигурност на България.

2. Дефинираната в дисертационния труд проблематика е разработена в определени аспекти в българските научни изследвания – както интеграционните процеси на енергийната политика на ЕС, така и приложението на отделните енергийни пакети при изграждането на единния енергиен пазар. Разработени са и оценки за влиянието на членството в ЕС върху отраслите на българската икономика и външнотърговските отношения на страната. В представеният дисертационен труд е потърсен нов аспект – оценка на въздействието на интеграционните процеси върху икономически аспекти на националната сигурност в областта на осигуреността с енергийни ресурси. Докторантката е анализирала отражението на енергийните стратегии на ЕС върху подхраните три сегмента на фосилните горива в България.

3. Обемът на дисертационния труд е приемлив, предвид избраният за изследване подход, както и включения илюстративен материал.

4. Илюстративният материал в дисертацията включва 26 таблици и 28 фигури, които са разработени коректно и допълват разработваните проблеми с необходимия количествен и визуален анализ.

5. В стилистично отношение дисертацията е добре написана, като би могло да се избегне използването на побългарени изрази (дименсия, мултидименсионално), както и повторенията в заглавията на точките на главите. Докторантката е използвала коректно и издържано научния апарат, като подробно изяснява тезите, на които се позовава. В края на всяка глава са формулирани изводи, а заключението представя резюме на получените резултати.

6. В дисертационния труд са използвани статистически и ведомствени източници, данните от които доказват твърденията на автора. В изследването се използват официални стратегически документи на ЕС, статии и оценки в българската и чуждестранната специализирана литература.

7. При написването на дисертационния труд Диана Лъчезарова Ефимова се позовава конкретно на използвани източници и авторски тези. Използвани са основно издания на Евростат и Националния статистически институт, бюлетини на ведомства и фирмени отчети, които са посочени точно.

8. Авторефератът е с обем от 46 страници. Той дава обобщена представа за основните цели, задачи и методи на изследването. Подробно са представени и илюстрирани резултатите и основните изводи от анализа. Включена е справка за научните приноси, която отразява виждането на докторантката, но в известна степен преобладава какво е направено, а не какво е получено. Списъка на публикациите по дисертационния труд са в издания на СА „Д.А.Ценов“, национални и международни конференции и представлят съществени части от дисертацията. Приложена е декларация за оригиналност и виждания за бъдещи насоки на работа.

III.Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд.

1. В дисертационния труд е направен подбор на определение за енергийна сигурност, което според автора да отразява съдържанието на енергийната политика на

ЕС. На практика докторантката се концентрира върху търговските аспекти на снабдяването с енергийни източници „износител – транзитна страна – вносител“ и дефинира три аспекта на енергийната сигурност – физическа, икономическа и устойчивост на околната среда. Предложена е интерпретация на европейската енергийна политика, нейните насоки на развитие и констатацията за високата зависимост от внос от един доставчик. Анализира се инфраструктурата за доставка и възможностите за отделните сегменти. Представена е настоящата стратегия „Енергетика 2020“ и са посочени насоките за нейното осъществяване, съобразно особеностите в енергийния сектор на ЕС.

Анализът на енергийната политика на България е свързан с промяна в управлението на сектора и възприемане на достиженията на правото на ЕС. Констатирани са проблеми с непоследователност при вземане на решения, липса на дългосрочна визия и чести промени в законодателството.

За целите на изследването е предложена технология, наречена “EMPIRE”, с която да се направят оценки за прякото и косвеното икономическо влияние на европейската енергийна политика върху енергийната сигурност на дадена страна чрез въздействие върху елементите на енергийния ѝ профил. Технологията е разработена за извършване на анализи на енергийните сегменти: нефт, природен газ и въглища. Резултатите от приложението водят до изводи за високия риск за петрола и природния газ и и нисък за въгледобивния отрасъл, въпреки екологичните ограничения. Авторката стига до извода, че прилагането на енергийната политика на ЕС може при определени обстоятелства да генерира негативни ефекти за държавата.

Осъществените икономически оценки за въздействието на ЕС върху енергийния профил на България в трите сектора е основа за формулиране на изводи за подобряване на ефективността и енергийния интензитет на производството и подобряване на конкурентоспособността на разглежданите отрасли. Наред с това се предлагат фискални стимули и настърчаване развитието на ВЕИ.

2. Резултатите от изследването в дисертационния труд са представени на научната общност в издания на СА „Д.А.Ценов“ и на международни конференции. Тяхната авторитетност се показва от включването на автора в колективни изследвания – монография и студия, заедно с утвърдени изследователи в международните икономически отношения.

Би могло да се приеме, че по нататъшното представяне на тези виждания на национални и международни форуми ще позволят на докторанта да апробира допълнително своите тези.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд.

Към дисертационния труд биха могли да се отправят и критични бележки, които по-скоро биха подпомогнали автора в неговата бъдеща работа.

На първо място, при анализа на състоянието на енергийния сектор в сегмента фосилни горива се съпоставя потреблението с първичното производство, което на практика е **добив**. Не може да се формулира проблем „ниските нива на добив“ след като се знае, че ЕС няма съществени източници на нефт и природен газ, поради което задоволява потребностите си от внос, така че проблемът е в ефективното използване на тези ресурси и енергоспестяващите технологии.

На второ място, употребата на израза „енергиен микс“ се използва за електроенергията, където се включва продукт с различна производствена цена, а цената

за потребление е регулирана. По тази причина се либерализира пазара, съгласно „третият енергиен пакет“. В разглежданите сегменти има пазарни субекти, които доставят тези ресурси и цената се определя от международни фактори и производствени разходи.

На трето място, съществен елемент на политиката на ЕС за сигурност в снабдяването са **Трансевропейските енергийни мрежи** – газопреносни и електро преносни. Посочените връзки са част от проектите в изграждането на мрежите, чрез които се постига удовлетворяване на потребностите и външни доставки, което на практика осъществява единен енергиен пазар.

На четвърто място, водните електроцентрали се причисляват към производство на електроенергия от първични енергийни източници. Те не се включват в рамките на Възобновяемите енергийни източници.

Посочените критични бележки и препоръки не се отразяват върху количеството и качеството вече дефинираните резултати и приносни моменти.

V. Обобщено заключение и становище.

Представеният дисертационен труд изследва важни аспекти на енергийната сигурност в ЕС и приложението на европейските енергийни стратегии в България. Разработен е алгоритъм и модел на оценка на въздействието на политиките на ЕС в сегментите на фосилните горива и са разработени икономически оценки за въздействието върху енергийния профил на България с препоръки за въдещи действия.

Дисертационният труд на Диана Лъчезарова Ефтимова „ИКОНОМИЧЕСКО ОТРАЖЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ЕНЕРГИЙНА ПОЛИТИКА ВЪРХУ ЕНЕРГИЙНАТА СИГУРНОСТ НА БЪЛГАРИЯ“ съдържа необходимите научно-приложни приноси. Дисертацията отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и правилника за неговото прилагане, поради което предлагам на Уважаемото научно жури да присъди на Диана Лъчезарова Ефтимова образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения“.

23.05.2019 г.

Гр. София

Рецензент: ...

/Проф. д-р Е.Панушев/